

PLATOON VERZAMELD WERK

Plato

CHARMIDES

Oktober 2010

Deze tekst is uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Commercieel gebruik is niet toegestaan. Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, bewerken, geheel of gedeeltelijk te publiceren, of anderszins te vermenigvuldigen. Toegestaan is het kopiëren van citaten of kleine tekstgedeelten voor studie- en discussiedoeleinden.

© Copyright 2010 - Stichting Ars Floreat

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

Uit: Platoon Verzameld Werk - deel 3 - ISBN 90 6030 373 3

Vertaling: School voor Filosofie, Amsterdam

Copyright: © 2010 Stichting Ars Floreat, Postbus 74082, 1070 BB Amsterdam

Niets uit deze tekst mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische media, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this text may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm, electronic media, or any other means, without written permission from the publisher.

INLEIDING CHARMIDES

De dialoog die naar de jongeman Charmides is genoemd, wordt gerekend tot de vroege werken van Platoon. In die werken van Platoon wordt ons vooral de Sokrates afgeschilderd die zich inzet om jonge mensen op te wekken zelfstandig te worden door op zoek te gaan naar de kunst van zelfkennis en door met niets minder dan de waarheid zelf genoegen te nemen. Door zijn niets en niemand ontziende consequente doorvragen brengt Sokrates zijn toehoorders steeds opnieuw tot de ontdekking dat zij in feite niet weten wat zij menen te weten. En vanuit deze erkenning brengt hij hen vervolgens terug op het pad van de erkenning van de autoriteit van de Menselijke Rede als zetel van zowel het emotionele als het intellectuele denken en voelen.

In deze dialoog is het onderwerp van gesprek 'sophrosyne'. Dit woord is in het Grieks een samenstelling van 'soos': gezond, ongedeerd, en 'phronein': het doen van een geestelijke activiteit, zoals bijvoorbeeld denken, overwegen. Vandaar: bezonnenheid, gezond verstand, matigheid. Vanuit het idee van 'gezond verstand' zijn de herhaaldelijk voorkomende vergelijkingen in deze dialoog met doktoren dan ook begrijpelijk. Toch hebben wij om stilistische redenen de voorkeur gegeven aan de vertaling van 'bezonnenheid' voor 'sophrosyne'. Tijdens de discussie krijgen wij te maken met vele verschillende pogingen om bezonnenheid of gezond verstand te definiëren. Steeds weer opnieuw dwingt Sokrates zijn gesprekspartners te erkennen dat hun definitie ontoereikend en oppervlakkig is.

Merkwaardig genoeg geeft Sokrates zijn eigen visie op bezonnenheid reeds in het begin van de dialoog (156 e e.v.), wanneer hij zijn 'leermeester uit Thracie' aanhaalt, die zegt dat als 'het geheel niet in goede staat is, een deel ervan ook niet gezond kan zijn of worden. En dat klopt ook wel - zo gaat hij verder - want het lichaam en de gehele mens vinden voor het kwade zowel als het goede hun oorsprong in de ziel. Vanuit de ziel vloeit het toe . . . Daarom moet eerst de ziel volledig worden genezen . . . en de ziel kan gezond worden door te luisteren naar een bepaalde toverspreuk. En die spreuk is een kwestie van gebruik maken van het juiste woord. Die spreuk of dat woord doet vervolgens in de ziel bezonnenheid ontstaan ('maar spreek slechts een woord en mijn knecht zal gezond worden'; Lukas 7,7). Is die bezonnenheid eenmaal aanwezig, dan is in het hoofd en in de rest van het lichaam gezondheid gemakkelijk op te wekken . . . Ook nu immers is dat de fout die de mensen maken, namelijk dat bepaalde doktoren trachten te werken zonder zich het verband te herinneren tussen gezondheid en bezonnenheid, met andere woorden: tussen fysieke en geestelijke gezondheid.'

Aldus bezien duidt Sokrates ons de richting aan waarin wij bezonnenheid - gezond verstand - zullen kunnen vinden: door oog te hebben voor de onderlinge samenhang der dingen; voor oorzaak en gevolg; voor orde; voor de ontbindende en de samenbindende krachten in de schepping en ten slotte voor de alles doordringende eenheid van de waarheid zelf.

Aan het eind van de discussie lijkt het gesprek niet tot een oplossing te komen, omdat alle formuleringen falen onder de onderzoekende blik van de vragende Rede. Pas in de dialoog genaamd *Menoon* maakt Sokrates ons vertrouwd met het idee van juiste mening. Maar het is juist in de verwarring van de gezamenlijke erkenning dat men het niet weet, opvallend dat iedereen het er toch over eens is dat, wil Charmides bezonnen worden, hij er goed aan doet zich aan te sluiten bij Sokrates, hoewel die zegt niet te weten wat bezonnenheid is. Kennelijk is men er ten slotte van overtuigd en weet men, dat die bezonnenheid bij Sokrates wel kan worden gevonden. Met andere woorden: allereerst denkt men te weten, vervolgens weet men dat men niet weet en ten slotte doet men wat men wel weet: volg Sokrates en zijn toverspreuk.

CHARMIDES

Gesprekspartners: Sokrates, Chairephoon, Kritias, Charmides.

- 153 a Sokrates spreekt: De avond tevoren waren wij uit ons legerkamp in Poteidaia teruggekomen en ik was dan ook heel blij na lange tijd mijn gewone bezigheden weer te kunnen opvatten. Daarom ging ik naar de worstelschool van Taureas, tegenover het Basile-heiligdom, en daar trof ik een groot gezelschap aan, waarvan ik de meesten
- b kende. Bij mijn onverwachte binnenkomst werd ik direct van alle kanten begroet. En Chairephoon, die altijd zo impulsief is, sprong op uit hun midden, snelde op mij af, pakte mijn handen en zei: Sokrates, hebt ge de veldslag overleefd? Kort voordat wij uit Poteidaia weggingen, was daar namelijk een veldslag geweest, waarvan de mensen hier zojuist bericht hadden ontvangen.
- Zoals ge ziet, zei ik.
- c - Hier is ons verteld, zei hij, dat de veldslag nogal hevig was en dat er veel bekenden zijn gesneuveld.
- Wel, zei ik, dat is niet ver bezijden de waarheid.
- Waart ge bij de strijd aanwezig? vroeg hij.
- Ja.
- Kom, zei hij, ga dan hier zitten en vertel; want wij hebben nog geen duidelijk beeld gekregen.
- Onderwijl bracht hij mij naar een zitplaats naast Kritias, de zoon van Kallaischros. Ik ging dus zitten en groette Kritias en de anderen; en in antwoord op hun vragen - want
- d ieder had wel iets te vragen - vertelde ik hun over de veldslag. Toen ik uitgesproken was, was het mijn beurt om vragen te stellen over de situatie thuis; hoe het nu met de filosofie ging, en de jeugd, of er ook jongens bij waren die uitblonken in wijsheid, in schoonheid of in beide.
- 154 a Kritias had onderwijl de ingang in het oog gehouden en een paar scheldende en luidruchtige jongens zien binnenkomen, met daar achteraan nog meer herrieschoppers en hij merkte op: Van schoonheid, Sokrates, kunt ge u aanstonds met eigen ogen overtuigen. Want daar komt juist de voorhoede binnen van de horde fans en bewonderaars van het idool van dit moment; en zelf is hij waarschijnlijk ook in aantocht.
- Wie is hij en wiens zoon? vroeg ik.
- Ge kent hem wel, zei hij, maar hij was nog niet volwassen, toen ge vertrok. Het is
- b Charmides, de zoon van oom Glaukoon, dus mijn neef.
- Ik kan me hem nog goed herinneren, antwoordde ik. Als kind was hij al niet alledaags en ik wil wedden dat hij nu, als jongeman, iets bijzonders zal zijn.
- Een ogenblikje nog, zei hij, en dan kunt ge voor uzelf zien hoe hij er uitziet en wat er van hem is geworden. Hij was nog niet uitgesproken, of daar kwam Charmides binnen. Nu kunt ge mijn oordeel op het gebied van uiterlijk schoon niet als maatstaf nemen, beste vriend. Wat dat aangaat, ben ik volkomen onpartijdig, want ik vind bijna alle
- c jonge mannen mooi. Maar zo fraai als deze knaap was, leek wel een wonder. Ik denk dat iedereen weg van hem was; er ontstond althans grote opwinding, toen hij binnenkwam. Er kwamen trouwens nog veel meer aanhangers binnen. Dat mannen van onze leeftijd zo'n knaap bewonderen, is niet zo gek, maar ik lette vooral op de jeugd.

- Niemand had ergens anders oog voor, zelfs de jongsten niet. Ze stonden hem allemaal aan te staren alsof hij een uit steen gehouwen godheid was.
- d Toen vroeg Chairephoon aan mij: Sokrates, wat vindt ge, is hij niet knap?
 - Buitengewoon, zei ik.
 - Maar als hij zijn mantel zou afleggen, zou zijn gezicht in het niet vallen bij zijn lichaam, zo uitzonderlijk mooi is hij gebouwd.
 De anderen waren het met hem eens.
 - Bij Herakles, zei ik, als ik jullie hoor, is die man gewoon onweerstaanbaar. Maar dan moet hij toch iets meer hebben, een kleinigheidje maar.
 - En dat is? vroeg Kritias.
- e - Een rechtschapen ziel. En ik twijfel er ook niet aan dat hij die bezit, want hij behoort immers tot uw familie, Kritias.
 - Inderdaad, zei deze, ook innerlijk is Charmides zeer mooi en goed.
 - Waarom halen we dan niet eerst dat gedeelte van hem naar boven en bekijken het nader, alvorens op zijn uiterlijk in te gaan? Stellig is hij oud genoeg om zin te hebben in een discussie?
- 155 a - Absoluut, zei Kritias, hij is namelijk filosoof, noemt zichzelf een behoorlijk dichter en anderen zijn het daarmee eens.
 - Het dichterschap, mijn beste Kritias, is al lang een kwaliteit van uw familie door de verwantschap met Soloon¹. Maar waarom roept ge de jongeman niet hier en stelt hem aan me voor? Want in uw bijzijn is het voor hem niet ongepast om met ons te spreken, zelfs al was hij jonger geweest, want gij zijt tegelijkertijd zijn voogd en zijn neef.
 - Ge hebt gelijk, zei hij, we zullen hem roepen.
- b Dadelijk gaf hij zijn dienaar de opdracht: Haal Charmides hier, jongen, en zeg hem dat ik hem aan een geneesheer wil voorstellen in verband met de klachten waarover hij het onlangs had.
 En tegen mij zei hij: Ja, onlangs vertelde hij me dat hij 's morgens bij het opstaan last had van hoofdpijn. Wat let u, Sokrates, om te beweren dat gij hem aan een geneesmiddel tegen hoofdpijn kunt helpen?
 - Daar heb ik niets op tegen, zei ik, maar dan moet hij wel komen.
 - Hij komt heus wel, zei Kritias.
- c En dat was ook zo; Charmides verscheen en dat veroorzaakte grote hilariteit. Want ieder van ons hoopte dat hij naast hem kwam zitten en duwde dus ijverig zijn buurman opzij om zodoende plaats voor Charmides te maken. Degene die op de punt zat, werd daardoor van zijn plaats geduwd en ook aan de andere kant werd er iemand afgegooid. Maar ten slotte kwam hij tussen Kritias en mij te zitten. Vanaf dat moment, mijn vriend, wist ik niet goed raad met mijzelf en de zelfverzekerdheid waarmee ik een ontspannen gesprek met hem wilde beginnen, verdween als sneeuw voor de zon. Toen
- d Kritias hem vertelde dat ik degene was die een middel voor zijn kwaal wist, keek hij mij aan op een manier waartegen ik niet bestand was. Hij begon met me een vraag te stellen en allen die in de oefenzaal rondliepen kwamen in een grote kring om ons heen staan en toen, mijn beste, sloeg ik een blik op zijn gestalte onder de mantel en ik raakte in vuur en vlam en was mijzelf niet langer meester. Toen ontdekte ik pas werkelijk dat de dichter Kydias op het gebied van de liefde een grootmeester was. Hij geeft ons immers, wanneer hij het heeft over een aantrekkelijke jongeman, de volgende raad:
- e 'Pas op voor de leeuw, mijn hert, en vlucht om uw lot als zijn prooi te voorkomen'.
 Want het leek mij dat ik ook onder de macht van zo'n dier was geraakt. Maar op zijn vraag of ik het middel tegen hoofdpijn wist, antwoordde ik, weliswaar met enige

- moeite, dat ik het wist.
- Wat is het dan? vroeg hij.
- Ik zei dat het middel zelf een kruid was, maar dat er een toverspreuk bij hoorde. Wanneer iemand die uitspreekt, terwijl hij tegelijkertijd met het kruid de pijnlijke plek aanraakt, dan brengt het middel volledige genezing. Maar zonder die spreuk werkt het kruid niet.
- 156 a - Wel, zei hij, dan zal ik die spreuk graag van u vernemen.
- En hebt ge daar dan mijn toestemming niet voor nodig? vroeg ik.
- Lachend zei hij: Ik vraag uw toestemming, Sokrates.
- Vooruit dan maar, antwoordde ik. Weet ge zeker dat ik zo heet?
 - Als ik mij niet vergis, wel, zei hij, want er wordt in onze vriendenkring veel over u gesproken. Ik herinner mij trouwens dat ik als kind u heb gezien in gezelschap van Kritias.
- b - Goed zo, zei ik, want dan kan ik vrijer over het geneesmiddel praten. Zoveen nog was ik onzeker over de wijze waarop ik u de kracht ervan duidelijk zou maken. Want, Charmides, deze kracht is van dien aard dat zij niet alleen het hoofd geneest. Ook gij hebt misschien wel gehoord dat goede doktoren tegen iemand met een oogkwaal
- c zeggen dat zij niet het oog apart kunnen behandelen, maar het hele hoofd moeten bezien, wil de oogkwaal kunnen genezen. De gedachte, het hoofd apart te kunnen genezen zonder de rest van het lichaam erbij te betrekken, is dus even dwaas. Uitgaande van dat principe beginnen zij, met de middelen die voor het gehele lichaam gelden, het desbetreffende lichaamsdeel te genezen en gezond te maken. Of hebt ge nooit gezien dat het zo gaat?
- Zeker wel, zei hij.
 - Ge acht dit dus juist en aanvaardt het principe?
 - In alle opzichten, antwoordde hij.
- d En bij het horen van zijn instemming kreeg ik weer zelfvertrouwen en raapte stukje bij beetje mijn moed bij elkaar. Ik zei: Zo werkt ook de toverspreuk, Charmides. Ik heb hem tijdens mijn verblijf in het leger geleerd van een van de Thracische geneesheren van Zalmoxis, van wie men zegt dat zij zo kundig zijn dat zij zelfs iemand onsterfelijk kunnen maken. En deze Thracier zei dat de Grieken datgene wat ik u zojuist vertelde,
- e voortreffelijk wisten uiteen te zetten. Maar, zei hij erbij, onze koning Zalmoxis, die een godheid is, zegt dat men zieke ogen niet moet behandelen zonder daarbij het gehele hoofd te betrekken; evenals men bij de behandeling van het hoofd het gehele lichaam moet betrekken en bij de behandeling van het gehele lichaam de ziel. Dat geneesheren in Griekenland het merendeel der kwalen en ziekten niet onder controle weten te brengen, komt volgens hem doordat zij ten onrechte het geheel verwaarlozen. Indien, zo zei Zalmoxis, het geheel niet in goede staat is, kan ook een deel ervan niet gezond zijn of worden. En dat klopt ook wel, verklaarde mijn Thracische leermeester, want het lichaam en de gehele mens vinden voor het kwade zowel als het goede hun oorsprong
- 157 a in de ziel. Vanuit de ziel vloeit het toe en vanuit het hoofd komt het weer bij de ogen. Daarom moet naar zijn mening allereerst de ziel volledig worden genezen, willen hoofd en de rest van het lichaam in goede staat zijn. En hij legde uit, beste vriend, dat de ziel gezond kan worden door te luisteren naar een bepaalde toverspreuk. En die spreuk is een kwestie van gebruik maken van het juiste woord. Hij zei voorts dat zo'n spreuk in de ziel bezonnenheid doet ontstaan. En pas als die bezonnenheid eenmaal aanwezig is,
- b is in het hoofd en in de rest van het lichaam gezondheid gemakkelijk op te wekken. Terwijl hij mij onderwees in het gebruik van het geneesmiddel en de spreuk, sprak hij

de wens uit: Laat niemand u wijsmaken dat het mogelijk is het hoofd te genezen zonder de ziel erbij te betrekken. Ook nu immers, zei hij, is dat de fout die de mensen maken, namelijk dat bepaalde doktoren trachten te werken zonder zich het verband te herinneren tussen gezondheid en bezonnenheid. En hij ried mij dringend aan mij door niemand, hoe rijk, aanzienlijk of mooi hij ook is, tot die onjuiste handelwijze te laten overhalen. Omdat ik mijn Thracische leermeester mijn woord heb gegeven en ik hem dus moet gehoorzamen, zal ik dat nu doen en ook u zijn spreuk toezingen, als ge tenminste instemt met zijn gebod om eerst uw ziel open te stellen. Dan zal ik u daarna het medicijn voor uw hoofd toedienen. Want wat zouden wij anders met u aan moeten, beste Charmides? Na mijn woorden merkte Kritias op: Zijn hoofdpijn kon de jongen wel eens voordeel opleveren, Sokrates, want juist daarom zal hij zich moeten verdiepen in de geest. Overigens onderscheidt Charmides zich beslist niet alleen qua uiterlijk van zijn leeftijdgenoten, maar ook in datgene wat gij het doel van de toverspreuk noemt. En is dat niet 'bezonnenheid'?

- Inderdaad, antwoordde ik.

- Wel, wees er dan van overtuigd dat hij op zijn jonge leeftijd op alle gebied verstandiger is dan anderen. Hij doet voor niemand onder.

- Nu dan, Charmides, zei ik, terecht onderscheidt gij u in al die opzichten van de anderen. Want naar mijn gevoel kan niemand anders hier bogen op verwantschap met twee zo vooraanstaande Atheense families. Uws vaders huis immers stamt van Kritias, de zoon van Dropides, en wordt geroemd door Anakreoon, door Soloon en door vele andere dichters. En bij ons leeft het voort als een geslacht dat zich onderscheidt in schoonheid, deugd en alle andere goede dingen. Van moederszijde evenzo. Want men zegt dat niemand in het land een voortreffelijker en beter mens is geweest dan uw oom Purilampos; wanneer hij als gezant naar de Grote Koning of naar iemand anders in Azie reisde, werd beweerd dat niemand op het hele continent hem in schoonheid en beminnelijkheid overtrof. Ook zijn familie doet niet voor de anderen onder. Als telg van zo'n geslacht dient ge in alle opzichten de eerste te zijn. Alleen qua uiterlijk al doet ge in mijn ogen niet voor uw voorvaderen onder, geliefde zoon van Glaukoon. Maar, mijn beste Charmides, ik prijs de vrucht van uw moeders schoot niet gelukkig, voordat ik zie dat gij werkelijk rijk zijt bedeed met bezonnenheid en soortgelijke kwaliteiten. De situatie ziet er dus als volgt uit: indien gij al voldoende bezonnenheid bezit, zoals Kritias hier zegt, dan hebt ge de toverspreuken van Zalmoxis of van die bijzondere man, Abarisⁱⁱ genaamd, ook niet nodig. In dat geval kan het geneesmiddel tegen hoofdpijn u direct worden verstrekt. Maar als blijkt dat er toch nog iets aan ontbreekt, dan moeten wij eerst de spreuk en vervolgens het geneesmiddel gebruiken. Vertel me eens, zijt ge het met Kritias eens dat ge al bezonnen genoeg zijt of vindt ge dat hier nog het een en ander aan ontbreekt?

Charmides bloosde en was mooier dan ooit, want bescheidenheid siert mensen van zijn leeftijd. Waardig antwoordde hij: Het is op dit moment niet gemakkelijk uw vragen met ja of nee te beantwoorden. Want noem ik mijzelf onbezonnen, dan zult ge het vreemd vinden dat ik mezelf afval en daarbij ook Kritias en vele anderen. Aan de andere kant, als ik zeg dat ik wel bezonnen ben en mezelf prijs zal dat waarschijnlijk onbescheiden worden gevonden. Ik zie dus niet in hoe ik uw vraag kan beantwoorden.

Daarop zei ik: Dat is verstandig gesproken. En ik vervolgde: Ik denk dat we samen moeten uitvinden of gij beschikt over datgene wat ik zoek, zodat gij niets hoeft te zeggen wat ge niet wilt en opdat ik niet voorbarig medicijnen toedien. Als ge mij toestaat, wil ik dit samen met u onderzoeken. Maar wilt ge het niet, dan laat ik het

- hierbij.
- Heel graag zelfs, zei hij, gaat uw gang.
 - Laten wij de volgende methode aanhouden, zei ik. Indien we van uw bezonnenheid uitgaan, zult ge daarover zeker een mening hebben. Want leeft deze deugd in u, dan moet ge er iets van hebben gezien waardoor ge weet wat die deugd inhoudt, of niet soms?
- 159 a
- Ja, dat is zo, zei Charmides.
 - Ge kunt u toch behoorlijk in het Grieks uitdrukken, dacht ik zo; dan kunt ge ons ook uw mening geven.
 - Dat zou ik wel zeggen, ja, zei hij.
 - Vertel me dan eens wat bezonnenheid voor u betekent, dan kunnen wij uitmaken of ge deze deugd bezit of niet.
- b
- Eerst aarzelde hij en was helemaal niet van zins te antwoorden. Toch zei hij ten slotte dat bezonnenheid volgens hem hierin bestond, dat men alles netjes en bedaard doet, zoals bijvoorbeeld op straat wandelen, een gesprek voeren, enzovoort,. Kortom, zei hij, ik denk dat de mens die gij bedoelt, het kalmpjes aan doet.
- Wel, zei ik, is dat nu juist? Ge hebt u laten vertellen, Charmides, dat bedaarde mensen bezonnen zijn. Laten wij eens zien of daar iets van waar is. Zeg eens, is bezonnenheid niet een goede eigenschap?
- c
- Zeer zeker.
 - Welke klerk is de beste? Een die snel schrijft of langzaam?
 - Snel.
 - En hoe zit dat met lezen? Moet dat snel of traag?
 - Snel.
 - Kan men de lier beter snel en behendig bespelen dan langzaam en traag en geldt hetzelfde ook niet voor worstelen?
 - Ja zeker.
 - En hoe zit het met boksen en met catch-catch? Geldt daar ook niet hetzelfde voor?
 - Zonder twijfel.
- d
- En wordt bij hardlopen, springen en andere lichaams oefeningen alles wat behendig en snel gebeurt, niet goed genoemd en juist verkeerd wat langzaam en moeizaam gaat?
 - Dat is duidelijk.
 - Wij zien dus, zei ik, dat - althans wat het lichaam betreft - niet de langzame, maar juist de snelste en meest gerichte handeling de beste is.
 - Zeker.
 - En bezonnenheid was een goede eigenschap?
 - Ja.
- e
- Dan zou dus op fysiek gebied niet bedaarheid, maar snelheid het beste zijn, want bezonnenheid is een goede eigenschap.
 - Dat lijkt mij wel, zei hij.
 - Welnu, vervolgde ik, wat is beter: goed of slecht kunnen leren?
 - Goed.
 - En is goed leren niet snel leren, en het andere langzaam en traag?
 - Ja.
 - En wat denkt u: is het beter zich bepaalde zaken langzaam en traag te herinneren dan snel en krachtig?
 - Nee, juist snel en krachtig, antwoordde hij.
- 160 a
- Duidt tegenwoordigheid van geest niet op scherpzinnigheid in plaats van op

- traagheid?
- Dat is waar.
 - Is snel begrip voor wat er gezegd wordt bij de schrijf- of muzieklessen niet beter dan een traag begrip?
 - Ja.
 - Ook bij geestelijk onderzoek en overweging verdient volgens mij niet de trage en moeizame denker en beslisser de prijs, maar juist de vlugge.
- b
- Dat is zo, zei hij.
 - Blijkt dan niet, Charmides, dat bij alles wat ziel en lichaam betreft, snelle en gerichte handelingen beter zijn dan trage en langzame?
 - Dat lijkt wel zo, ja.
 - Bezonnenheid ligt dus blijkbaar niet in een soort bedaardheid en een bezonnen leven hoeft niet noodzakelijkerwijs een bedaard leven te zijn, althans niet volgens de stelling dat bezonnenheid en schoonheid of goedheid dienen samen te gaan. Wij moeten dus kiezen voor een bedaard optreden waarvan het leven duidelijk maakt dat het zelden zuiver is, of voor snel en krachtadig optreden. Aan de andere kant, beste vriend, kunnen wij ervan uitgaan dat bedaard en krachtadig optreden beide onder zuiver handelen kunnen vallen; dus kan bezonnenheid geen maatstaf zijn voor trage of snelle handelingen, of het nu gaat over lopen, spreken of welke activiteit ook. In een bedaard en bescheiden leven hoeft dus niet meer bezonnenheid te worden aangetroffen dan in
- d
- een actief leven. En omdat wij in ons debat vooropstelden dat bezonnenheid tot de schone dingen behoort, blijkt ons dus nu dat schoonheid evenzeer kan liggen in snel als in langzaam handelen.
 - Dat lijkt mij een juiste conclusie, Sokrates, zei hij.
 - Begin dan nog eens opnieuw, Charmides, zei ik. Gebruik uw verstand nog beter en kijk in uw eigen geest. Overweeg daarbij wat bezonnenheid in u kan teweegbrengen en van welke kwaliteit zij daarvoor moet zijn. Tel dit bij elkaar en vertel mij dan vlot wat ge denkt dat bezonnenheid is.
- e
- Hij zweeg even en in een moedige poging inzicht in zichzelf te verkrijgen, zei hij toen: Ik geloof dat bezonnenheid ontzag en bescheidenheid in de mens opwekt en dat bezonnenheid eigenlijk bescheidenheid is.
 - Wat nu? zei ik, en zoeven hebt ge toegegeven dat bezonnenheid goed is?
 - Ja zeker, zei hij.
 - En zijn bezonnen mensen geen goede mensen?
 - Ja.
 - Kan iets wat de mensen niet goed maakt, goed zijn?
 - Zeker niet.
 - Het moet dus niet alleen schoon zijn, maar ook goed.
- 161 a
- Ja, dat dunkt mij ook.
 - En gelooft ge dan ook niet, zei ik, dat Homeros het bij het rechte eind had, toen hij zei: 'Bescheidenheid is geen goede metgezel voor een behoeftig mens'.
 - Ja, dat geloof ik ook, zei hij.
 - Het ziet er dus naar uit dat bescheidenheid zowel goed als niet goed kan zijn.
 - Ja.
 - Maar bezonnenheid is goed, omdat zij de mensen die zich erdoor laten leiden, goed maakt en niet slecht.
 - Ja, precies, dat vind ik ook.
- b
- Dan kan bezonnenheid dus geen bescheidenheid zijn, omdat bezonnenheid nu

- eenmaal goed is, terwijl bescheidenheid zowel goed als slecht kan zijn, zoals wij zagen.
- Wel, Sokrates, ik vind dat ge dat goed hebt gezegd. Maar wat vindt ge dan van het volgende. Want zojuist schoot mij te binnen dat ik iemand eens heb horen zeggen dat er sprake is van bezonnenheid, als ieder zich met datgene bezighoudt wat hem eigen is. Vindt ge dat goed gezegd?
- c
- O, gij rakker, zei ik, dat hebt ge vast van Kritias gehoord of van een van de andere wijze mannen.
 - Dan mogelijk van iemand anders, zei Kritias, want van mij kan hij dit werkelijk niet gehoord hebben.
 - Maar wat maakt het uit, Sokrates, zei Charmides, van wie ik het heb gehoord?
 - Niets, antwoordde ik, want het doet er helemaal niet toe wie het gezegd heeft, maar of er waarheid is gesproken.
 - Dat hebt ge goed gezegd, zei hij.
 - Bij Zeus, zei ik, toch zou het mij verbazen, als wij hier uitkomen, want het lijkt wel een raadsel.
 - Hoezo dan? vroeg hij.
- d
- Wel, antwoordde ik, degene die beweerde dat van bezonnenheid sprake is, als iedereen doet wat hem eigen is, bedoelde misschien wel iets heel anders dan wat hij zei. Of denkt ge dat de schoolmeester niets doet, als hij aan het lezen of schrijven is?
 - Ik geloof dat hij dan zeker iets doet, antwoordde hij.
 - Maar leest en schrijft de meester dan alleen zijn eigen naam of leert hij jullie jongens ook je eigen naam lezen en schrijven? En schrijf je vaker je eigen naam of die van vrienden dan die van anderen?
 - Nee, even vaak.
- e
- En deed ge dat werk opgewonden, onbeheerst en bemoeide iedereen zich voortdurend met elkaar?
 - Geenszins.
 - Toch hield ge u niet bij uw eigen zaken, als ge tenminste lezen en schrijven onder 'doen' of 'zich bezighouden met' rangschikt?
 - Zo is het.
 - Want ook genezen, beste vriend, en bouwen, weven en het voortbrengen van al wat zijn oorsprong heeft in welke kunst of kundigheid dan ook, dat alles is, dunkt mij, 'iets doen'?
 - Inderdaad.
- 162 a
- Welnu, zei ik, en kunt ge u een goed bestuurde staat voorstellen, als daar de wet geldt dat een ieder zijn eigen kleren dient te weven en te reinigen en zijn eigen schoenen, oliefles en -krabber moet maken, kortom, dat alles verloopt volgens het principe dat men niet andermans doch uitsluitend zijn eigen zaken aanpakt?
 - Nee, dat kan ik me niet voorstellen, gaf hij ten antwoord.
 - En toch, zei ik, als het bestuur van een staat verstandig is, dan is het een goed bestuurd land.
 - Hoe kan het anders? zei hij.
 - Dus zou het waarschijnlijk niet van bezonnenheid getuigen om de dingen zo te doen als ik daarnet vertelde en om in die zin 'je eigen zaken op te knappen'.
 - Blijkbaar niet.
 - Zoals ik al zei, sprak diegene die beweerde dat bij bezonnenheid ieder zich moet bezighouden met wat hem eigen is, blijkbaar in raadselen! Toch is het in ieder geval
- b
- iemand die op dit gebied niet onnozel is. Of was het een dwaas van wie ge dit hoorde,

- Charmides?
- O, vast niet, antwoordde hij, want hij maakte de indruk werkelijk wijs te zijn.
 - Nu, dan staat het voor mijn gevoel wel vast dat hij zijn luisteraars datgene waar het om gaat, heeft voorgehouden in de vorm van een raadsel, omdat hij weet dat het niet meevalt te zien wat dat is: 'te doen wat je eigen is'.
 - Zo is het ongetwijfeld, zei hij.
 - Wat betekent dat toch: 'te doen wat je eigen is'? Kunt gij dat zeggen?
 - Bij Zeus, ik zou het niet weten. Maar men kan toch ook best iets zeggen zonder precies te weten wat men zich voorstelt.
- c Bij deze woorden glimlachte hij en keek naar Kritias. Het was Kritias aan te zien dat hij al enige tijd zocht naar een kans om de achting van Charmides en de anderen terug te winnen. Met moeite had hij zich tot dit moment kunnen bedwingen, maar nu ging het niet meer. Zo werd overduidelijk dat Charmides de omschrijving van bezonnenheid van Kritias had gehoord. Charmides vond dus dat niet hij, maar Kritias die stelling maar
- d moest verdedigen en daarom had hij hem uitdagend te verstaan gegeven dat zijn omschrijving kennelijk niet klopte. Kritias nam dat niet en werd boos, zoals ook een dichter het land heeft aan een toneelspeler die zijn verzen mishandelt. Hij keek hem daarom scherp aan en zei: Werkelijk, Charmides, ook al begrijpt ge de betekenis niet van de uitspraak 'bezonnenheid is doen wat je eigen is', dan nog hoeft ge niet te denken dat wie zoiets zegt, niet weet waar hij het over heeft.
- Maar, mijn beste Kritias, zei ik, het is toch geen wonder dat iemand van zijn leeftijd zoiets niet begrijpt? Gij echter zou het wel moeten weten, omdat ge ouder en meer ontwikkeld zijt. Dus als ge instemt met zijn omschrijving van bezonnenheid en die bewering overneemt, dan zou ik veel liever met u verder van gedachten wisselen.
 - Ik ben het er helemaal mee eens, sprak Kritias.
 - Mooi zo, zei ik. Welnu, kunt ge eveneens mijn vraag van zoeven beamen, dat alle handwerkslieden iets maken?
 - Zeker.
 - En zijt ge van mening dat zij alleen dingen voor zichzelf maken of ook voor anderen?
- 163 a - Ook voor anderen.
- Zijn zij dan bezonnen, hoewel zij zich kennelijk niet alleen bezighouden met wat hun eigen is?
 - Daar is toch niets op tegen? vroeg hij.
 - Wat mij betreft niet, zei ik, maar denk eens na. Iemand stelt dat bezonnenheid wil zeggen: 'doen wat je eigen is' en tegelijkertijd voegt hij eraan toe dat er geen reden is om te denken dat mensen die zich met andermans zaken bezighouden, onbezonnen zouden zijn. Is dat niet tegenstrijdig?
 - Wel heb ik ooit, zei Kritias, ik heb toch niet gezegd dat zij die zich met andermans zaken bezighouden, bezonnen zouden zijn? Ik zei dat het ging om mensen die dingen maken.
 - O, zei ik, bedoelt ge met maken en bezig zijn dan niet hetzelfde?
- b - Waarachtig niet, zei hij, evenmin als maken en werken hetzelfde is. Want Hesiodos leerde mij: 'Werken is geen schande'. Als Hesiodos de verrichtingen waarover gij zojuist sprak, zowel werken als bezig zijn noemt, bedoelt hij dan dat het voor iemand een schande is om schoenen te lappen of zoute vis te verkopen of het huishouden te doen? Dat kunnen we nauwelijks aannemen, Sokrates. Ik denk eerder dat hij bedoelt dat
- c maken iets anders is dan werken of bezig zijn, en dat iets wat gemaakt is soms aanstoot kan geven, wanneer het niet mooi en zorgvuldig gedaan is, terwijl werk op zichzelf

nooit aanstoot geeft. Het woord werk gebruikte hij dus voor iets dat mooi en doelmatig gemaakt is; alleen wat zo gemaakt is, verdient de titel van werkzaamheid en bezigheid. We moeten dan ook aannemen dat hij met 'het eigene' uitsluitend dat soort werkzaamheden bedoelde; al het andere doet niet ter zake. Hieruit kunnen we concluderen dat Hesiodos en ieder weldenkend mens diegene bezonnen noemt die zich bezighoudt met wat hem eigen is.

- d - O, bedoelt ge het zo, Kritias! Aan het begin van uw betoog had ik al begrepen dat ge de bij iemand passende, eigen, zaken goed noemt en het maken van goede dingen 'doen'. Prodikos heb ik immers ook ontelbare keren onderscheid horen maken tussen verschillende betekenissen van woorden. Wel, ik laat u vrij om welk woord ge maar wilt te gebruiken; alleen moet ge duidelijk aangeven waarop het woord dat ge gebruikt, e betrekking heeft. Begin nog eens opnieuw en geef een duidelijke definitie. Gij zegt dus dat het maken of doen van goede dingen, of hoe ge het maar wilt noemen, bezonnenheid is?
- Ja, zei hij.
- Dus wie kwaad doet, is niet bezonnen, maar wel hij die goed doet?
- Is dat dan niet, beste kerel, wat gijzelf ook vindt?
- Dat doet nu niet ter zake, zei ik, want wij hebben het er niet over wat ik ervan vind, maar wat gij nu beweert.
- Wel, wat mijzelf betreft, zei hij, ben ik er zeker van dat wie geen goede, maar slechte dingen doet, niet bezonnen is, terwijl wie goede dingen doet en geen slechte, wel bezonnen is; ik stel hiermee dus duidelijk dat bezonnenheid is: 'het doen van goede dingen'.
- 164 a - Het kan best waar zijn wat ge zegt. En toch vraag ik mij af of ge denkt dat bezonnen mensen weten of zij bezonnen zijn.
- Ik denk dat zij het wel weten, zei hij.
- Hebt ge zoeven niet gezegd, zei ik, dat ambachtslieden die dingen voor anderen maken, bezonnen zijn?
- Ja, dat heb ik gezegd, zei hij, maar wat zou dat?
- b - Niets. Maar zeg me eens of gij vindt dat een geneesheer, die de gezondheid als werkterrein heeft, niet alleen nuttig is voor degene die hij geneest, maar ook voor zichzelf?
- Ja, ik meen van wel.
- En wie dat doet, doet zijn plicht?
- Ja.
- En is wie zijn plicht doet, niet bezonnen?
- Ja.
- c - Maar is het niet nodig dat de geneesheer weet of zijn voorschriften nuttig zijn of niet? En moet ook iedere ambachtsman weten of hij nut zal hebben van het werk dat hij doet of niet?
- Natuurlijk niet.
- Dus, zei ik, weet een geneesheer die soms nuttig, soms schadelijk handelt, zelf niet hoe hij gehandeld heeft. Maar volgens uw stelling heeft hij toch bezonnen gehandeld, wanneer hij nuttig handelt. Of hebt ge dat niet gesteld?
- Jawel.
- Zou men dan kunnen zeggen dat hij soms, wanneer hij nuttig handelt, bezonnen handelt en bezonnen is, maar niet weet dat hij bezonnen is?
- d - Maar dat kan toch niet, Sokrates, zei hij. Mocht ge denken dat dit noodzakelijk volgt

- uit mijn eerdere bewering, dan zou ik er liever iets van terugnemen en graag toegeven dat ik iets verkeerd heb gezegd. Liever dan toegeven dat wie bezonnen is, zichzelf niet kent. Want ik zou bijna zeggen dat zelfkennis juist bezonnenheid is. Ik stem dan ook geheel in met die inscriptie in de tempel van Delphiⁱⁱⁱ. Want volgens mij is die spreuk daar geplaatst als groet van de godheid aan de bezoekers in plaats van het gebruikelijke
- e 'goeden dag'. Zij bedoelt te zeggen dat 'goeden dag' eigenlijk geen juiste manier van begroeten is en dat wij elkaar niet een goede dag moeten wensen, maar elkaar moeten opwekken tot bezonnenheid. En daarom is de begroeting van de godheid aan hen die het heiligdom betreden, anders dan die van de mensen. Ik denk dat degene die de spreuk bedacht heeft, haar in die zin heeft opgevat: 'wees bezonnen'. Hij spreekt echter in raadselen, zoals profeten wel meer doen. 'Ken u zelf' - wat de spreuk zegt - en 'wees
- 165 a bezonnen' - zoals ik het formuleer - betekenen immers hetzelfde, hoewel men aan verschil in betekenis zou kunnen denken. Volgens mij maakten zij die in latere tijden de spreuken optekenden, deze vergissing ook, bijvoorbeeld in de spreuken 'In niets te veel' en 'Een eed en een meened liggen dicht naast elkaar'. Want ook zij dachten dat het 'Ken u zelf' een goede raad was en zagen het niet als een groet van de godheid aan ieder die binnentrad. Om hun raad niet minder nuttig te laten zijn, schreven zij vervolgens
- b hun opdrachten. De reden waarom ik dit alles vertel, Sokrates, is deze. Alles wat tevoren gezegd is, laat ik aan u over. Misschien hebt gij waarachtiger over dit onderwerp gesproken, misschien ik. Maar uit ons gesprek is niets echt duidelijk geworden. Indien gij het er niet mee eens zijt dat bezonnenheid en zelfkennis hetzelfde zijn, wil ik u hierover graag het woord geven.
- Maar Kritias toch, zei ik, ge spreekt tegen mij alsof ik beweer de dingen te weten waarnaar ik vraag, en alsof het mij slechts aan bereidheid ontbreekt met u in te stemmen. Maar zo is het niet. Steeds wanneer zich een vraag voordoet, ga ik juist
- c samen met u op zoek, omdat ik zelf het antwoord niet weet. Ik moet over uw vraag nadenken, pas dan kan ik zeggen of ik met u instem of niet.
- Wel, zei hij, denk er dan over na.
- Ik ben bezig, antwoordde ik. Want indien bezonnenheid betekent dat men iets weet, dan is het duidelijk dat het een vorm van kennis is, nietwaar?
- Dat is zo, en wel kennis over zichzelf, zei hij.
- Dus ook de geneeskunst is een soort kennis, en wel van de gezondheid?
- Zeker.
- Indien gij mij nu zoudt vragen welk nut de geneeskunde als kennis van de gezondheid
- d voor ons heeft en waartoe zij leidt, dan zou ik zeggen dat haar nut niet gering is; zij geeft ons immers de gezondheid en dat is een goed ding, nietwaar?
- Ja.
- En indien gij mij zoudt vragen wat de bouwkunde als kennis van het bouwen voortbrengt, dan zou ik zeggen: huizen. En hetzelfde geldt voor de andere
- e vaardigheden. Nu is het aan u, Kritias, met betrekking tot de bezonnenheid, die volgens u eveneens een soort kennis is - maar dan van zichzelf - de volgende vraag te beantwoorden: welk goed gevolg heeft bezonnenheid voor ons en waarom verdient zij die naam? Vooruit, zeg het ons.
- Maar Sokrates, zei hij, uw manier van onderzoek klopt niet. Want deze kennis is in wezen niet gelijk aan de kennis over de andere dingen die u genoemd hebt en zelfs die kunt ge niet over een kam scheren. Gij gaat echter bij uw onderzoek te werk alsof zij aan elkaar gelijk zijn. Vertel mij eens, zei hij, wat brengen de rekenkunde of de geometrie tot stand dat vergelijkbaar is met een huis als product van de bouwkunst, een

- 166 a kledingstuk van de weefkunst, of andere soortgelijke producten die allemaal aan te wijzen zijn als voortbrengselen van de verschillende vaardigheden? Kunt ge mij van de rekenkunde en de geometrie dergelijke producten noemen? Nee toch?
 Hierop zei ik: Wat ge zegt is waar. Maar ik kan u wel zeggen wat het doel is van rekenkunde en geometrie en ook dat beide doelen verschillen van de vaardigheid zelf. Zo heeft de rekenkunde te maken met even en oneven en met de wijze waarop die twee in verhouding tot zichzelf en tot elkaar samenhangen met het getal. Zo is het toch?
 - Zeer zeker, antwoordde hij.
 - En ge zijt het er zonder twijfel mee eens dat even en oneven zich onderscheiden van de rekenkunde zelf?
 - Maar natuurlijk.
- b - Evenzo houdt wegen verband met het zwaardere en lichtere gewicht. Maar zwaar en licht als zodanig staan los van het wegen zelf. Kunt ge daarmee instemmen?
 - Ja, beslist.
 - Wel, vertel mij dan ook eens welk doel en onderwerp bezonnenheid heeft. En hierbij moet het dus ook gaan om een afzonderlijk doel.
 - Nu komt de aap uit de mouw, Sokrates; al zoekend en vragend ontdekt ge waarin bezonnenheid verschilt van alle andere vormen van kennis. Maar gij probeert voortdurend overeenkomsten te vinden tussen dingen die wezenlijk verschillen, maar dat kan niet. Alle andere vormen van kennis zijn gericht op een ander onderwerp dan op zichzelf. Maar alleen bezonnenheid beoogt kennis van zichzelf en daarmee van alle andere vormen van kennis. En dat ontgaat u vast en zeker niet, maar toch heb ik het gevoel dat ge nu doet wat ge zojuist beweerde niet te doen; ge probeert mij schaakmat te zetten door de lijn van het gesprek niet vast te houden.
- c - Gesteld dat dat waar is, antwoordde ik, hoe kunt ge dan denken dat ik daar geen gegronde reden voor zou hebben? Ik doe dat dan immers met dezelfde bedoeling als waarmee ik mijn eigen gedachten onderzoek, namelijk om te voorkomen dat ik misschien ongemerkt ga denken iets te weten, terwijl ik het niet weet. Ook nu dus kan ik u zeggen dat het dat is wat ik aan het doen ben; ik volg punt voor punt de gedachtengang die nu aan de orde is. In de eerste plaats voor mezelf, maar tevens voor de mensen die met mij hierin geïnteresseerd zijn. Of denkt ge dat het niet goed zou zijn als voor bijna iedereen duidelijk wordt hoe het met de dingen gesteld is?
 - Maar natuurlijk, Sokrates, antwoordde hij.
- d - Geef dan nu maar in vol vertrouwen antwoord op wat u gevraagd wordt, beste Kritias, zei ik, zeg maar gerust hoe ge denkt dat de dingen liggen en bekommer u er niet om of het nu de stelling van Kritias dan wel van Sokrates is die weerlegd wordt. Richt uw aandacht alleen op het verloop van ons gesprek en zie toe hoe dat zich onder invloed van weerleggingen ontwikkelt.
 - Welaan, zei hij, dat zal ik doen. Want ik geloof dat ge gelijk hebt.
 - Vertel mij dan, zei ik, wat ge onder bezonnenheid verstaat.
 - Ik zeg, zei hij, dat bezonnenheid, als enige van alle vormen van kennis, zowel kennis is van zichzelf als van alle andere vormen van kennis.
 - Als dat zo is, besloot ik, als bezonnenheid de wetenschap der wetenschappen is, dan is zij vast en zeker ook de wetenschap van onwetendheid?
 - Inderdaad, was zijn antwoord.
- e
- 167 a - Een bezonnen mens is dan de enige mens die de kwaliteiten bezit om zichzelf te kennen en dus te beoordelen wat hij zelf wel weet en wat niet. Tevens zal hij bij andere mensen kunnen onderkennen wat ze werkelijk weten en wat ze alleen maar denken te

- weten, en of dit laatste terecht is of niet. Alleen een bezonnen mens beschikt over deze kwaliteiten. De begrippen bezonnenheid en zelfkennis hebben dus volgens u de betekenis van beseffen wat men wel weet en wat men niet weet. Bedoelt ge het zo?
- Ja, zei hij.
 - b - Goed, dan kunnen we verder gaan, zei ik; laten we deze derde dronk opdragen aan onze Redder, Zeus^{iv}. We moeten in ons onderzoek grondig, stap voor stap, te werk gaan en onze eerste vraag moet zijn of iemand eigenlijk wel kan beschikken over die kennis, waardoor hij inziet wat hij wel en niet weet en ook de beperkingen in zijn inzicht beseft. Zo dit werkelijk mogelijk is, moet onze tweede vraag zijn: welk voordeel brengt die kennis ons?
 - Dat moeten we ons inderdaad afvragen, zei Kritias.
 - Welnu, Kritias, zei ik, zie eens of gij vindingrijker zijt dan ik, want ik ben op dood spoor gekomen. Zal ik u zeggen waar de moeilijkheid zit?
 - Graag, zei hij.
 - c - Als uw bewering van zoeven klopt, dan volgt uit dit alles dat er een kennis is die niet alleen zichzelf, maar ook alle andere vormen van kennis insluit, dus ook de kennis van het niet-weten. Zijt ge het hiermee eens?
 - Volkomen, zei hij.
 - Maar, beste vriend, begrijpt ge dan niet welk een vreemd betoog we houden? Ik denk dat ge het onmogelijke ervan wel zult inzien, wanneer we dit principe toepassen op andere gebieden.
 - Hoe bedoelt ge dat en op wat voor andere gebieden?
 - Ik bedoel dit. Vraag u bijvoorbeeld eens af of ge een vorm van zien kent die niet is zoals de andere vormen van zien, maar die het zien op zichzelf en ook de andere wijzen van zien ziet, en die tevens het niet-zien opmerkt. Dit zien neemt geen kleur waar, hoewel het ziende is; het ziet hoe het zelf ziet en hoe de andere zienswijzen zien. Denkt ge dat zoiets bestaat?
 - Bij Zeus, iets dergelijks ken ik niet.
 - Hebt ge dan ooit wel eens gehoord van een manier van horen die geen enkel geluid hoort, maar die alleen het horen zelf en de andere wijzen van horen waarneemt en ook het niet-horen?
 - Daar hoor ik van op.
 - Neem nu alle zintuiglijke vermogens tezamen. Is daar volgens u een vermogen bij dat de werking van de zintuigen op zichzelf en van de andere zintuiglijke vermogens waarneemt, maar dat niet vatbaar is voor de gewone indrukken zoals de andere zintuigen die ontvangen?
 - Bij mijn weten bestaat dat niet.
 - e - Welnu, denkt ge dan dat er een manier van begeren bestaat die niet het een of andere genoegen zoekt, maar die slechts het begeren zelf en de andere begeerten verlangt?
 - Beslist niet.
 - Of zou er een wens bestaan, zo stel ik me voor, die niet het een of andere goed wenst, maar die het wensen zelf en de andere wensen verlangt?
 - Zo'n wens bestaat niet.
 - Gelooft ge dan dat er een vorm van liefde is die niet een bepaalde schoonheid bemint, maar die de liefde zelf en de andere vormen van liefde bemint?
 - Nee, ik ken die vorm van liefde niet.
 - 168 a - En hebt ge ooit van vrees gehoord die terugschrikt voor de vrees zelf en voor de andere vormen van vrees, maar die toch geen enkele verschrikking vreest?

- Die vrees ken ik niet, zei Kritias.
- Of een mening die een mening over andere meningen en over zichzelf is, zonder enige mening te hebben over datgene waar de andere meningen wel een mening over hebben?
- Zeker niet.
- Toch spreken wij blijkbaar over een soort kennis die de kennis van geen enkele wetenschap is, maar wel van zichzelf en van de andere vormen van kennis.
- Ja, daar spreken wij over.
- Maar het zou toch ongerijmd zijn, wanneer die kennis wel bestond. Laten wij voorlopig nog aannemen dat zij bestaat en haar verder onderzoeken.
- b - Goed.
- Welnu, deze kennis is een kennis over iets en heeft een zeker vermogen waardoor zij iets kan kennen. Zo is het toch?
- Zeker.
- En zeggen wij niet dat het grotere over een bepaalde macht of kracht beschikt, die het groter maakt dan iets anders?
- Dat is zo.
- Dat andere is dus kleiner, als dat eerste groter is?
- Dat kan niet anders.
- Als wij dus op de een of andere manier kennis zouden kunnen vinden die groter is, dat wil zeggen aan de ene kant groter dan andere grote vormen van kennis en tevens groter dan zichzelf, maar aan de andere kant toch geenszins groter dan die andere vormen van kennis, die immers op hun eigen terrein groot zijn, dan stuiten wij op kennis die tegelijkertijd groter en kleiner is dan zichzelf, is het niet?
- c - Die conclusie moeten wij wel trekken, Sokrates, zei hij.
- Een ander voorbeeld. Indien iets het dubbele is van andere dubbele dingen en tevens het dubbele van zichzelf, dan moeten zowel het onderwerp zelf alsook de andere dubbele dingen helften zijn, indien het eerstgenoemde het dubbele is.
- Dat is waar.
- d - Wat meer is dan zichzelf, is dan tevens minder, het zwaardere zal lichter zijn, het oudere tevens jonger en zo kunnen wij doorgaan. Zal niet al wat zijn eigen vermogen richt op zichzelf, ook de essentie bevatten waarop dat vermogen betrekking heeft? Ik zal een voorbeeld geven. Horen is, naar men zegt, niets anders dan het horen van klank. Zo is het toch?
- Ja.
- Dus indien het horen zelf in de substantie van zichzelf luistert, dan zal het een klank horen, omdat het die klank zelf heeft. Anders zou het niet kunnen horen.
- Dat moet zeker zo zijn.
- Dit geldt ook voor kijken, mijn beste. Indien het zien zelf zichzelf wil zien, dan moet het in zichzelf een kleur hebben, want iets dat zonder kleur is, kan door het zien niet worden waargenomen.
- e - Nee, dat kan niet.
- Ziet ge nu, Kritias, hoe sommige gevallen die wij behandeld hebben, ons volstrekt onmogelijk lijken, terwijl andere ons zeer doen twijfelen of zij uit zichzelf het vermogen hebben dat op hun eigen substantie gericht is?
- Zeker.
- Horen en zien en verder elke beweging die zichzelf in beweging zet, ook hitte die uit zichzelf tot ontbranding komt en andere dergelijke processen roepen in sommige gevallen twijfel op, maar in andere niet. Wij hebben dus eigenlijk een groot man nodig,
- 169 a

- mijn vriend, die in staat is in al die gevallen vast te stellen of er iets in de natuur voorkomt dat zijn eigen vermogen op zichzelf richt en niet alleen maar op iets anders, of dat sommige dingen dat wel kunnen en andere niet. Hij zou moeten bepalen of er iets bestaat dat zijn kracht op zichzelf richt en of dat de kennis is die wij bezonnenheid noemen. Want zelf acht ik me niet in staat die dingen te onderzoeken en daarom kan ik
- b niet met zekerheid zeggen of het mogelijk is dat er zoiets bestaat als kennis van kennis. Als dat wel het geval zou zijn, kan ik evenmin aannemen dat dat bezonnenheid is, voordat ik onderzocht heb of zoiets nuttig is of niet. Want ik heb er een vermoeden van dat bezonnenheid nuttig en goed is. Daarom moet gij nu, zoon van Kallaischros - omdat ge stelt dat bezonnenheid kennis van kennis is en dus ook van niet-weten - eerst
- c aantonen dat die kennis mogelijk is, zoals ik zoeven zei, en vervolgens ook nog dat ze nuttig is; dan pas zult ge mij ervan kunnen overtuigen dat wat ge over bezonnenheid zegt, juist is.
- Toen Kritias dat gehoord had en mij in verlegenheid zag, overkwam hem hetzelfde als iemand die vlakbij een ander ziet geeuwen en zelf mee gaat geeuwen. Het leek wel of hij in de ban van mijn verlegenheid kwam en erdoor werd overmand. Maar aangezien
- d hij de eer aan zichzelf wilde houden, geneerde hij zich voor de aanwezigen en wilde niet toegeven dat hij niet in staat was op mijn uitdaging in te gaan. Daarom gaf hij een onduidelijk antwoord om zijn verlegenheid te verbergen.
- Om ons gesprek toch voort te zetten, zei ik toen: Nu, als ge het goed vindt, Kritias, laten wij dan aannemen dat het mogelijk is dat er kennis van kennis bestaat. Later zullen wij dan wel uitmaken of onze veronderstelling juist is. Komaan dan, aangenomen dat het best mogelijk is, vraag ik mij af of wij daardoor meer te weten kunnen komen over het weten en het niet-weten. Want wij zeiden toch al dat daarin de zelfkennis en bezonnenheid bestaan, nietwaar?
- e - Zeker, zei hij, dat klopt wel, Sokrates. Want als iemand kennis bezit die zichzelf kent, dan is hij zelf gelijk aan datgene wat hij bezit. Bijvoorbeeld, als iemand snelheid bezit, zal hij snel zijn, als iemand schoonheid bezit, zal hij schoon zijn en als hij kennis bezit, zal hij weten. Dus als iemand kennis bezit die zichzelf kent, dan zal hij zeker zichzelf kennen.
- Ik betwist niet, antwoordde ik, dat als iemand kennis bezit die zichzelf kent, hij dan zelfkennis heeft, maar hoe kan hij tegelijkertijd weten wat hij weet en wat hij niet weet?
- 170 a - Die twee dingen zijn hetzelfde, Sokrates.
- Goed, zei ik, maar ik vrees dat dan alles bij het oude blijft, want ik begrijp nog steeds niet hoe het kan dat weten wat men weet hetzelfde kan zijn als weten wat men niet weet.
- Hoe bedoelt ge dat? vroeg Kritias.
- Ik bedoel het zo, zei ik. Als er kennis van kennis bestaat, wat valt daar dan meer van te verwachten dan vast te stellen dat er in het ene geval kennis is en in het andere geval niet?
- Nee, niet meer.
- b - Is dit dan hetzelfde als kennis van gezondheid of gebrek aan kennis van gezondheid, en kennis van de wet of gebrek aan kennis van de wet?
- Nee, dat niet.
- Dat neem ik ook aan, want in het eerste geval is het geneeskunde en in het andere geval is het staatkunde, maar waar wij over spreken is niets anders dan kennis op zichzelf.
- Ja, zeker.

- Dus als iemand geen geneeskundige of juridische kennis heeft opgedaan, maar zich alleen bewust is van kennis als zodanig, omdat hij daarmee bekend en vertrouwd is, dan zou hij waarschijnlijk begrijpen dat hij geen onwetend mens is, maar dat hij enige kennis heeft over zichzelf en anderen. Is dat niet zo?
- Natuurlijk.
- c - Maar hoe kan die kennis hem zijn onderwerp van kennis leren kennen? Want gezondheid bijvoorbeeld kent hij door geneeskunde en niet door bezonnenheid, harmonie door muziek en niet door bezonnenheid, huizenbouw door bouwkunde en niet door bezonnenheid. Is het niet zo?
- Inderdaad.
- En als nu bezonnenheid de kennis van kennis is, hoe zal die hem dan doen weten of hij met gezondheid of met huizenbouw te maken heeft?
- Dat kan bezonnenheid niet.
- Dus weet iemand die geen kennis over gezondheid of recht heeft opgedaan, niet wat hij weet, maar alleen dat hij weet.
- Daar lijkt het op.
- d - Waarschijnlijk komt dus dat bezonnen zijn of die bezonnenheid niet neer op weten wat men weet of wat men niet weet, maar kennelijk alleen op weten dat men weet of dat men niet weet.
- Ja, zo ligt het waarschijnlijk.
- Dus alleen op grond daarvan zal iemand die bezonnen is, niet in staat zijn iemand anders die beweert op een bepaald gebied goed onderlegd te zijn, op zijn kennis te testen en te zien of hij wel de waarheid spreekt. De bezonnene zal waarschijnlijk alleen waarnemen dat de persoon in kwestie over enige kennis beschikt, maar in hoeverre dat het geval is, zal de bezonnenheid hem niet kunnen vertellen.
- Nee, blijkbaar niet.
- e - Hij zal dan ook de kwakzalver niet kunnen onderscheiden van de echte dokter en geen verschil zien tussen mensen die werkelijk kennis bezitten en mensen die daar niet over beschikken. Maar laten we eens een ander uitgangspunt nemen: wanneer een bezonnen mens of iemand die daarop lijkt, wel kan onderscheiden of hij met een valse of een echte dokter te maken heeft, dan zal hij met die dokter niet over geneeskunde als wetenschap spreken, want zoals we al zeiden, let de dokter alleen op gezondheid of ziekte, is het niet?
- Ja, zo is het.
- Maar van kennis op zichzelf heeft die dokter geen weet, omdat wij er nu van uitgaan dat we die al bij bezonnenheid hadden ondergebracht.
- Inderdaad.
- 171 a - Dat betekent dus dat een dokter de geneeskunde als wetenschap niet kent, omdat de geneeskunde nu eenmaal deel uitmaakt van kennis.
- Dat klopt.
- Dan zal een bezonnen mens dus kunnen zien in hoeverre een dokter enige kennis bezit. Maar als hij moet onderzoeken wat voor kennis dit precies is, zal hij dan niet moeten inzien dat die wetenschap een bepaald onderwerp heeft waarin zij tot uitdrukking komt? Is niet elke wetenschap daardoor bepaald, namelijk ten eerste door het feit dat zij kennis is, en ten tweede door het feit dat zij een bepaalde vorm van kennis is, en wel door haar verbondenheid met bepaalde onderwerpen?
- Ja zeker.
- Van de geneeskunde is komen vast te staan dat zij verschilt van de andere vormen van

- kennis voor zover ze gezondheid en ziekte tot onderwerp heeft.
- Ja, inderdaad.
- b
- Dus moet iedereen die de geneeskunde wil bestuderen, zijn aandacht richten op datgene waarmee de geneeskunde verband houdt. Niet op zaken daarbuiten, want daar is er, dunkt mij, niets over te vinden.
 - Nee, zeker niet.
 - Degene die dit onderzoek juist verricht, zal de geneesheer als geneeskundige kunnen beoordelen, wanneer deze aan het werk is te midden van zieken en gezonden.
 - Zeker.
 - Hij zal nagaan hoe die dokter dan spreekt en handelt en of hij juist handelt, nietwaar?
 - Natuurlijk.
 - Welnu, is iemand die geen medische kennis heeft, eigenlijk wel in staat deze zaken te controleren?
 - Nee, beslist niet.
- c
- Niemand kan dat natuurlijk, behalve iemand die zelf dokter is. Ook een bezonnen mens is op dit punt dus onoordeelkundig, want anders zou hij behalve over bezonnenheid ook nog over medische kennis moeten beschikken.
 - Dat is waar.
 - Maar dat is niet alles. Als bezonnenheid alleen kennis is omtrent weten en niet-weten, dan zal men hiermee geen onderscheid kunnen maken tussen een dokter die zijn vak verstaat of niet. Evenmin kan men op andere gebieden van kennis iemands kunde naar waarde schatten met behulp van bezonnenheid. Men kan alleen oordelen over iemand met hetzelfde beroep, zoals dat ook vaak gedaan wordt onder vakgenoten.
 - Dat is bekend, zei Kritias.
- d
- Beste Kritias, als dit de aard van bezonnenheid is, welk voordeel zal zij ons dan geven? Laten we terugkeren tot ons uitgangspunt. De bezonnen mens heeft kennis over wat hij wel en wat hij niet weet en beseft dat ook. Tevens kan hij zien welke uitwerking dit op iemand anders heeft. Als dit mogelijk is, kan bezonnenheid ons inderdaad buitengewone voordelen opleveren. Door deze eigenschap zou ons leven en ook dat van
- e
- de mensen die onder ons gezag staan, vlekkeloos kunnen verlopen. We zouden nooit zelf aan een taak beginnen waar we geen verstand van hebben, maar we zouden vakbekwame mensen weten te vinden en het werk aan hen toevertrouwen. Dan zou niemand iets mogen doen als men aan zijn kunde zou twijfelen en als hij het goed zou doen, dan was hij ook bekwaam. Een huishouden of een staat en verder alles waar
- 172 a
- bezonnenheid de leidsvrouw is, moet op deze manier dan ook wel ideaal bestuurd worden, want wanneer het verkeerde uitgebannen is en het juiste op de eerste plaats staat, moet een mens zijn werk wel fraai en goed ten uitvoer brengen en moet een ieder die het juiste doet, gelukkig zijn. Is dat niet wat wij bedoelden met bezonnenheid, Kritias, toen we zeiden dat het een groot goed zou zijn om te weten wat men weet en wat men niet weet?
 - Precies, zei hij, dat bedoelden we.
 - Maar nu ziet ge dus tevens in, zei ik, dat zulk een kennis nergens bestaat?
 - Ja, dat zie ik, zei hij.
- b
- Maar, zo zei ik, onze omschrijving van bezonnenheid als kennis van wat men weet en van wat men niet weet, heeft ons toch een pluspunt opgeleverd. Immers, degene die deze kennis bezit, zal alles wat hij leert veel gemakkelijker in zich opnemen en daarbij ook veel scherper waarnemen, want hij ziet niet alleen het speciale van wat hij leert, maar ook nog het overkoepelende van zijn kennis. Zal zo iemand, juist door wat hij zelf

- heeft geleerd, andere mensen ook niet veel beter kunnen begrijpen en doorzien? En zal het oordeel dat mensen zonder die kennis vellen, niet veel zwakker en meer bezijden de waarheid zijn? Zijn dit niet de echte voordelen die wij dank zij bezonnenheid zullen smaken, mijn beste vriend? Maar maken wij dan van bezonnenheid misschien niet iets groters dan zij werkelijk is en zoeken wij er niet te veel achter?
- c - Ja, misschien wel, zei Kritias.
 - Misschien wel zeker, zei ik. Dus dan zijn we toch vruchteloos bezig geweest, want ik stel vast dat er op deze manier over bezonnenheid alleen maar ongerijmde en dwaze conclusies aan het licht komen. Want laten wij nu eens aannemen dat het inderdaad mogelijk is kennis te verkrijgen over kennis. En laten wij nu nog eens uitgaan van wat wij aanvankelijk steeds onder bezonnenheid hebben verstaan, namelijk het vermogen te weten wat men weet en wat men niet weet, en dat niet afwijzen. Hebben wij dat
- d eenmaal gedaan, dan lijkt het me verstandig om opnieuw te onderzoeken of datgene waarom het hier gaat, voor ons enig nut heeft. Wij hebben wel steeds beweerd dat bezonnenheid een groot goed zou kunnen zijn, als met die kwaliteit richting gegeven kan worden aan het bestuur van staat en huis. Maar toch lijkt mij dat niet zonder meer de juiste conclusie.
 - Waarom dan niet? vroeg hij.
 - Omdat wij, antwoordde ik, het er te gemakkelijk over eens waren dat het heel zinvol voor de mens is, wanneer een ieder van ons zou doen wat hij weet, en aan deskundigen overlaat wat hij niet weet.
- e - Was het dan niet goed dat we het daarover eens waren? vroeg hij.
 - Mij lijkt van niet, zei ik.
 - Eigenlijk klinkt het allemaal maar vreemd, wat ge zegt, merkte hij op.
 - Ja, bij Kerberos, dat lijkt mij ook, zei ik, dat vond ik daarnet ook al; daarom zei ik al
- 173 a dat ik bang was dat we niet op de juiste manier bezig waren. Want als het met bezonnenheid inderdaad zo gesteld is, dan is het voor mij helemaal niet duidelijk wat voor goeds we daarvan te verwachten hebben.
 - Hoe bedoelt ge dat dan? vroeg hij. Leg dat eens uit, dan kunnen wij het ook begrijpen.
 - Wel, zei ik, het lijkt onzin wat ik zeg. Maar toch is het nodig dat wij hetgeen bij ons onderzoek naar boven komt, ook werkelijk overwegen - als we het tenminste enigszins eerlijk met onszelf menen - en er niet zomaar aan voorbijgaan.
 - Ge hebt volkomen gelijk, zei hij.
 - Luister dan eens hoe ik mij de dingen voorstel, zei ik, en zie of mijn ideeën nu een
- b onwerkelijke droom zijn of op waarheid berusten. Gesteld dat het werkelijk vooral de bezonnenheid is die onze geest bestuurt, de bezonnenheid zoals wij ons die proberen voor te stellen. Dan zouden alle dingen toch allicht overeenkomstig de bijbehorende vormen van kennis gebeuren, is het niet? En niemand die zich voor stuurman uitgeeft, maar het niet is, zou in staat zijn ons te bedriegen, evenmin als een dokter, veldheer of wie dan ook ongemerkt zou kunnen doen alsof hij iets weet waarvan hij in feite geen verstand heeft. En als dit allemaal zo is, dan zijn dit de gevolgen: ons lichaam zou gezonder zijn dan nu, zij die op zee of in oorlog in gevaar verkeren, zouden steeds
- c redding vinden, en onze kleding en ons huisraad, onze mantel en onze schoenen, al onze bezittingen en nog vele andere benodigdheden zouden vakkundig zijn vervaardigd dank zij de diensten van eerlijke ambachtslieden. En laten we, als ge wilt, ook erkennen dat de kunst van het voorspellen in feite de wetenschap is van datgene wat komen gaat, en dat bezonnenheid, die achter haar staat, de bedriegers op dit gebied afwijst, maar onze ware profeten in hun functie bevestigt. Wel, ik kan begrijpen dat, wanneer het

- d menselijk geslacht zo zou zijn toegerust, er veel kans zou bestaan dat de mensen verstandig en met kennis zouden handelen en leven. Want de bezonnenheid zou in al haar waakzaamheid allicht niet toelaten dat de onwetendheid heimelijk bij ons binnensloop en onze metgezel werd. Maar wanneer we handelen vanuit kennis, of we dan ook goed handelen en gelukkig zullen zijn, dat kunnen we nog niet vaststellen, beste Kritias.
- Maar toch, zei hij, zult ge niet gemakkelijk een andere basis voor juist en gelukkig handelen vinden, indien ge deze kennis van geen enkele waarde acht.
 - Ik wil nog een kleinigheidje van u weten, zei ik. Over welke vorm van kennis spreekt ge nu? Die van schoenen maken?
- e
- Mijn hemel, nee.
 - Over koperslaan dan?
 - Beslist niet!
 - Misschien over wol spinnen of hout bewerken of iets van dien aard?
 - Helemaal niet.
 - Dus, zei ik, houden we ons niet langer vast aan de uitspraak dat hij die leeft in overeenstemming met kennis, ook gelukkig is. Want deze vaklieden zijn volgens u niet noodzakelijkerwijs gelukkige mensen, ook al leven zij vanuit kennis. Ik denk dat ge de gelukzaligheid alleen wilt reserveren voor bepaalde en speciale mensen die volgens kennis leven, zoals bijvoorbeeld de profeet, die, zoals ik zojuist ook beweerde, alles afweet van de toekomst. Bedoelt ge hem of iemand anders?
- 171 a
- Ik bedoel hem en anderen, zei Kritias.
 - En wie dan wel? vroeg ik. Is het soms iemand die behalve alles wat nog komen moet, ook alles weet wat geweest is en nu is, en dus niets niet weet? Laten wij nu eens veronderstellen dat er zo iemand bestaat, dan kunt ge natuurlijk niet meer beweren dat er iemand is die meer weet dan hij.
 - Zeker niet.
 - Nu wil ik bovendien nog dit weten: welke van de bestaande vormen van kennis maken hem gelukkig? Of doen ze dat allemaal in dezelfde mate?
- b
- Nee, dat niet, zei hij.
 - Welke dan wel het meest? Door welke kennis weet hij het hoe en waarom, zowel van het heden als van het verleden en de toekomst? Is het soms de kennis van het schaken?
 - Hoe verzint ge het, zei hij, schaken!
 - De rekenkunde dan?
 - Natuurlijk niet.
 - Of de geneeskunde?
 - Dat nog eerder, zei hij.
- Ik vervolgde: En de kennis die het meest in aanmerking komt? Wat weet hij daardoor?
- Daardoor kent hij het goede en het kwade, antwoordde hij.
 - O schurk, zei ik, al die tijd hebt ge me in kringetjes laten rondlopen. Want ge hebt verzwegen dat het niet het leven volgens kennis is dat ons goed doet functioneren en gelukkig maakt, zelfs niet als het de kennis der kennis is, maar dat het uitsluitend gaat om de kennis van goed en kwaad. Want, Kritias, indien ge van alle vormen van kennis die ene wilt wegnemen, kan dan de geneeskunde nog genezen, het schoenmaken schoeisel opleveren, het weven kleden; zal de stuurmanskunst dan kunnen verhinderen dat mensen omkomen op zee en de krijgskunst dat er doden vallen in de oorlog?
- c
- O nee.
- d
- Dus, vriend Kritias, het goed en nuttig tot uitvoering brengen van deze kundigheden

- zal buiten ons bereik liggen, wanneer die ene kennis van goed en kwaad ontbreekt.
- Daar zegt ge een waar woord.
 - En het komt mij voor dat dat geen bezonnenheid is, maar kennis die tot doel heeft ons van nut te zijn. Want het is niet de kennis van de verschillende vormen van kennis en gebrek aan kennis, maar kennis van goed en kwaad. Indien deze kennis ons tot nut is, dan moet bezonnenheid ons iets anders brengen.
- e - Maar, vroeg Kritias, waarom zou die bezonnenheid ons niet van nut zijn? Want indien het zo is, dat de hoogste vorm van kennis de bezonnenheid is, dan staat zij ook aan het hoofd van de andere vormen van kennis; omdat zij dan natuurlijk heerst over die kennis van het goede, kan zij ons van nut zijn.
- Hoe is dat nu met genezen? vroeg ik. Zal de bezonnenheid ons dan genezen en niet de geneeskunde? En zal zij ook het werk doen bij de andere vaardigheden en niet elk het werk van zijn eigen gebied? Hebben wij niet steeds weer opgeworpen dat zij alleen maar kennis is omtrent kennis en onwetendheid en niets anders? Dat is toch zo?
 - Dat lijkt wel zo.
 - Dus dan heeft bezonnenheid gezondheid tot gevolg?
 - Nee, zeker niet.
- 175 a - Want gezondheid behoorde tot een andere wetenschap, nietwaar?
- Ja, inderdaad.
 - Dan heeft bezonnenheid ook geen nut, vriend; want zoeven hebben wij dat werk aan een andere wetenschap toegeschreven, is het niet?
 - Zeker.
 - Hoe kan bezonnenheid dan nuttig zijn, als zij geen enkel nut afwerpt?
 - Dat kan zij blijkbaar helemaal niet, Sokrates.
 - Ziet ge nu wel, Kritias, dat ik allang terecht vreesde en mijzelf ervan beschuldigde dat ik geen nut zie in bezonnenheid? Immers, als ik als onderzoeker nog iets waard ben,
- b kunnen wij nooit datgene nutteloos vinden wat iedereen het mooiste vindt: bezonnenheid. Maar nu zijn wij op alle fronten verslagen en bovendien komen wij er niet achter waar de wetgever de naam 'bezonnenheid' aan heeft gegeven. Bovendien hebben wij heel wat dingen toegegeven die niet strookten met onze stelling. Want wij
- c erkenden dat er kennis van kennis bestaat, terwijl onze stelling er tegenin ging en het ontkende; wij gaven toe dat die kennis eveneens de werken van de andere wetenschappen kende; ook dat strookte niet met onze stelling, maar wij wilden tot de conclusie komen dat de bezonnen mens weet wat hij weet en niet weet. En wij hebben deze veronderstelling in een groots gebaar zomaar aanvaard zonder er rekening mee te houden dat het onmogelijk is dat iemand op de een of andere wijze weet wat hij niet weet. Want dat was onze conclusie, namelijk dat hij weet wat hij niet weet. En
- d werkelijk, volgens mij bestaat er niets ongerijmders dan dat. Maar al verliep ons onderzoek onbevooroordeeld en onbevangen, toch kwam de waarheid daardoor niet aan het licht. Integendeel, niets staat er nog van overeind, zodat wij nu volkomen onbetrouwbaar en nutteloos vinden wat wij als bezonnenheid hadden omschreven. Wat mijzelf betreft, is dat nog niet zo erg, maar wat u aangaat, Charmides, zei ik tegen
- e hem, vind ik het zeer bedroevend dat gij met uw mooie uiterlijk en uw grote bezonnenheid er in uw leven blijkbaar toch geen enkel voordeel van zult hebben. Maar het meest spijt het mij nog dat de toverspreuk die ik van de Thracier geleerd heb, op geen enkele nuttige wijze toegepast kan worden, nadat ik haar met zoveel moeite heb geleerd. Maar dit is vast niet zo; het is veeleer dat mijn eigen onderzoek te kort
- 176 a geschoten is. Bezonnenheid moet een groot goed zijn en als ge haar bezit, zijt ge een

gelukkig mens. Kijk nu dus of ge haar bezit en of ge de toverspreuk niet nodig hebt. Want als ge bezonnenheid bezit, zou ik u liever aanraden mij voor een dwaze prater te houden die niet in staat is welke stelling ook te onderzoeken, en aan te nemen dat gijzelf gelukkiger zult zijn naarmate uw bezonnenheid toeneemt.

Toen zei Charmides: Maar bij Zeus, Sokrates, ik weet werkelijk niet of ik bezonnenheid bezit of niet. Want hoe zou ik dat kunnen weten wanneer gij beiden beweert niet in

- b staat te zijn te ontdekken wat het eigenlijk is? Integendeel, ik laat mij door u in het geheel niet wijsmaken dat ik bezonnen ben, Sokrates, en ik geloof dat ik de toverspreuk zeer nodig heb. Wat mijzelf betreft, ik heb er geen enkel bezwaar tegen, iedere dag door u betoverd te worden, net zo lang tot gij zegt dat het genoeg is.
- Heel goed gezegd, zei Kritias, doe dat, Charmides, het zal voor mij een teken van uw bezonnenheid zijn, als ge Sokrates toestaat u te betoveren en ge geen moment van zijn zijde wijkt.
- c - Ik zal trachten hem te volgen en niet van zijn zijde te wijken. Want het zou mij slecht vergaan, wanneer ik u, mijn voogd, niet zou gehoorzamen en niet zou doen wat ge beveelt.
- Goed zo, zei hij, dan beveel ik het u.
 - Dan zal ik het zeker doen en wel vandaag nog.
 - He daar, zei ik, wat zijn jullie aan het bespreken?
 - Niets, zei Charmides, de zaak is al beklonken.
 - Wilt ge mij dan met geweld overhalen, zei ik, en mij geen vooronderzoek toestaan?
 - Ik ben van plan u met geweld over te halen, omdat Kritias het mij beveelt, en ge moet nu maar bij uzelf overleggen wat ge doet.
- d - Maar er is helemaal geen plaats voor overleg, zei ik, want wanneer gij u met alle geweld van iemand meester wilt maken, is er geen mens in staat u te weerstaan.
- Des te beter, zei hij, dan moet ook gij mij niet weerstaan.
 - Goed, ik zal u niet weerstaan, zei ik.

a Soloon was een van de zeven wijzen; hij maakte de eerste wetten voor Athene en was dichter (geboren omstreeks 640 v. Chr.).

b Abaris is een Skythische theoloog en wonderdoener. Hij is waarschijnlijk een legende en wordt, omdat hij een 'pijl van de godheid' had, in verband gebracht met Apolloon.

c De tempel in Delphi is de beroemde Apolloon-tempel.

d Aan een gastmaal werd driemaal een dronk uitgebracht, waarvan de laatste aan Zeus, de Redder.